

Сідляр Вікторія Володимирівна

к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів ім. С. І. Юрія
ЗУНУ, м. Тернопіль

Мартинюк Софія Леонідівна

студентка гр. ФМСЗм-21, ФФО, ЗУНУ, м. Тернопіль

ЕФЕКТИВНІСТЬ УПРАВЛІННЯ МИТНИМИ РИЗИКАМИ

Зростання товаропотоків через державні кордони, збільшення кількості експортно-імпортних операцій створює постійні виклики для митних органів щодо організації ефективного контролю за такими процесами, щоб не створювати бар'єри для легального бізнесу й одночасно – забезпечити митну безпеку та повноту сплати митних платежів до бюджету.

Митний контроль, базований на системі управління ризиками, відповідає міжнародній практиці здійснення митної справи. Ризикоорієнтовані технології впроваджує переважна більшість митних адміністрацій країн світу. Україна в процесі міжнародного митного співробітництва приєдналась до низки міжнародних митних документів, що передбачають застосування методу управління ризиками.

МКУ визначено, що «форми та обсяги митного контролю обираються посадовими особами митних органів на підставі результатів застосування СУР та/або АСУР» [1].

Відповідно до національного митного законодавства «автоматизована система аналізу та управління ризиками (далі – АСАУР) – сукупність програмно-інформаційних комплексів, які забезпечують функціонування системи управління ризиками (далі – СУР) під час митного контролю та/або митного оформлення товарів, транспортних засобів» [2].

У положенні «Про Державну митну службу» (пп. 50 п. 4) зазначено, що Держмитслужба, відповідно до покладених на неї завдань «проводить аналіз та здійснює управління ризиками з метою визначення форм та обсягів митного контролю, забезпечує проведення моніторингу ризикових зовнішньоекономічних операцій з метою управління ризиками, у тому числі шляхом таргетингу, та ініціювання проведення додаткових заходів щодо митного контролю із залученням мобільних груп, до складу яких входять посадові особи та працівники апарату Держмитслужби та її територіальних органів» [3].

Зазначимо, що 2 квітня 2021 року набрав чинності наказ Міністерства фінансів від 22 січня 2021 р. № 32 «Про внесення змін до Порядку здійснення аналізу та оцінки ризиків, розроблення і реалізації заходів з управління ризиками для визначення форм та обсягів митного контролю» [4]. До цього часу, попри проведену реструктуризацію, митні органи у своїй роботі керувалися старим порядком та відповідними методичними рекомендаціями, що не відповідало чинній структурі митних органів, що негативно відбивалося на ефективності митного контролю.

За результатами аудиту результативності контролю за повнотою нарахування і своєчасністю надходження податків на міжнародну торгівлю та зовнішні операції, проведеним Рахунковою палатою, встановлено зокрема скорочення кількості митних декларацій, щодо яких встановлено необхідність проведення митних формальностей за результатами застосування АСАУР і СУР (табл. 1).

Таблиця 1

Обсяги митних декларацій, щодо яких встановлено необхідність проведення митних формальностей за результатами застосування АСАУР і СУР у 2019-2021 рр.

Показники	2019	2020	I півріччя 2021 р.
Експорт	227 446	73 831	67 018
Імпорт	1 089 241	731 645	387 768
Транзит	31 490	12 182	10 703
Разом	1 348 177	817 658	465 489

Джерело: складено автором на основі [5].

Як видно за даних табл. 1, у 2020 р. порівняно з попереднім роком кількість виявлених випадків щодо необхідності застосування додаткових митних формальностей зменшилася на 39,4 % або на 530,5 тис. митних декларацій. Зауважимо, що 83,9 % випадків застосування додаткових митних формальностей здійснено у режимі імпорту.

За даними Держмитслужби, таке зменшення обсягів виявлених випадків застосування додаткових митних формальностей відбулося через низку факторів. Зокрема, відбулося призупинення дії профілів ризику, що стосувалися контролю за дотриманням прав інтелектуальної власності, внаслідок змін, внесених до МКУ Законом «Про внесення змін до Митного кодексу України щодо захисту прав інтелектуальної власності під час переміщення товарів через митний кордон України» від 17 жовтня 2019 № 202, та відсутності нових підзаконних нормативно-правових актів, які б урегульовували особливості здійснення митного контролю й оформлення товарів, що переміщуються через митний кордон України із порушенням прав інтелектуальної власності. Крім того, негативно на динаміку кількості митних декларацій, щодо яких встановлено необхідність застосування додаткових митних формальностей, вплинуло впровадження суб'єктоорієнтованих критеріїв для автоматизованої оцінки суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності залежно від їхніх характеристик, що відбулося відповідно до змін, внесених наказом Міністерства фінансів від 8 квітня 2019 № 146 «Про затвердження Змін до Порядку здійснення аналізу та оцінки ризиків, розроблення і реалізації заходів з управління ризиками для визначення форм та обсягів митного контролю» [5].

Таким чином, однією з причин неефективності застосування системи управління ризиками в митному контролі є недосконалість нормативно-правового характеру, що потребує відповідного реагування державних органів управління.

Список використаних джерел:

1. Митний кодекс України: Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>
2. Про затвердження Порядку здійснення аналізу та оцінки ризиків, розроблення і реалізації заходів з управління ризиками для визначення форм та обсягів митного контролю: Наказ Міністерства фінансів України від 31.07.2015 р. № 684. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1021-15#Text>
3. Про затвердження положень про Державну податкову службу України та Державну митну службу України: Постанова КМУ від 06.03.2019 р. № 227. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/227-2019-%D0%BF#n209>
4. Про внесення змін до Порядку здійснення аналізу та оцінки ризиків, розроблення і реалізації заходів з управління ризиками для визначення форм та обсягів митного контролю: Наказ Міністерства фінансів України від 22.01.2021 р. № 32. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0378-21#Text>
5. Звіт про результати аудиту ефективності планування та результативності контролю за повнотою нарахування і своєчасністю надходження податків на міжнародну торгівлю та зовнішні операції: Рішення Рахункової палати від 14.09.2021 р. № 20-2. URL: https://rp.gov.ua/upload-files/Activity/Collegium/2021/20-2_2021/Zvit_20-2_2021.pdf.